

Det gröna andrummet i staden

Små offentliga urbana grönytors betydelse för psykiskt välbefinnande

Ellinor Svensson & Linnéa Thorstensson

Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitektprogrammet

Alnarp 2023

Det gröna andrummet i staden. Små offentliga urbana grönytors betydelse för psykiskt välbefinnande

The green oasis in the city. Small public urban green spaces importance for psychological well-being

Ellinor Svensson & Linnéa Thortsensson

Handledare: Azadeh Shahrad, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Mats Gyllin, SLU, Institutionen för människa och samhälle

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0845

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2023

Omslagsbild: Ellinor Svensson

Nyckelord: Psykisk välbefinnande, restaurativ, vardagsgrönska, stress, återhämtning, social hållbarhet och fickpark

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att få förståelse för vilka kvaliteter Petriplatsen i Lund och Rundelsparken i Malmö har samt om dessa små offentliga urbana grönytor utgör restorativa miljöer i den täta staden. Metoden som använts var platsanalyser med utgångspunkt i två olika observationstillfällen. Teorier och analysmetoder som använts för att analysera, förstå och dra slutsatser om det insamlade materialet är Patrik Grahns åtta parkkaraktärer samt ART (Attention Restoration Theory). Som underlag för observationerna användes en checklista med kriterier framtagen utifrån de åtta parkkaraktärerna och anpassade till denna studies syfte. Studien visade vilka karaktärer som är mest betydande för att utgöra restorativa miljöer med möjlighet för återhämtning och psykiskt välbefinnande. Vidare visade studien att Petriplatsen inte anses innehålla tillräckligt många karaktärer som har positiv inverkan på återhämtning för att anses vara en restorativ miljö. Rundelsparken kan anses ha restorativa värden i en bostadsnära kontext i den täta centrala staden. Studiens resultat tydde på att storleken på en grönyta i urban kontext kan ha betydelse för vilka karaktärer grönytan innehåller men det är inte av avgörande betydelse. Det handlar snarare om vilka karaktärer grönytan innehåller, hur den är utformad samt om den inrymmer vegetation. Små offentliga urbana grönytor bör vara jämnt fördelade över staden och fungera som komplement till stora parker och grönområden. Små urbana grönytor kan inte ses som en lösning för stigande psykiska ohälsa, dock kan och bör det vara en strategi på vägen mot socialt hållbara städer.

Abstract

The aim of this study was to gain an understanding of what qualities Petriplatsen in Lund and Rundelsparken in Malmö have and whether these small public urban green spaces contain restorative environments in the dense city. The method used in this study was site analysis based on two different observation occasions. Theories and analysis methods used in this study consist of Patrik Grahn's eight park characteristics and ART (Attention Restoration Theory) to analyse, understand and draw conclusions about the collected material. As a foundation for the observations, an adapted version of the criteria based on the theory of eight park characteristics has been made to make a checklist relating to the purpose of the study. The study revealed which characteristics are most significant for small urban green areas to be restorative with the possibility of mental recovery and psychological well-being. Furthermore, the results of the study showed that Petriplatsen is not considered to contain enough characteristics with positive impact on mental recovery to be considered as a restorative environment. On the other hand, Rundelsparken can be considered to have restorative values in a residential context in the dense city centre. The results of the study indicated that the size of a green space in an urban context can be of significance for which characteristics the green space contains, but it is not of crucial importance. Instead, the study found that it is rather about which characteristics the green space contains, how it is designed and whether it contains vegetation. In conclusion, small public urban green spaces should be evenly distributed across the city and function as a complement to large parks and green areas. Small urban green spaces cannot be seen as a solution for increased poor mental health, however, it can and should be a strategy on the way to socially sustainable cities.

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
1.1 Problemformulering	9
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Begreppsdefinitioner	9
1.4 Bakgrund	10
1.4.1 Urbanisering	10
1.4.2 Förtätning och bostadsnära natur	11
1.4.3 Folkhälsa och stress.....	11
1.4.4 Grönyta i Lund och Malmö.....	11
1.4.5 Attention Restoration Theory (ART)	13
2. Metod	14
2.1 Tillvägagångssätt.....	14
2.2 Checklista och poängsättning.....	15
2.3 Urval och avgränsningar	15
2.3.1 Subjektivitet	16
2.3.2 Förtjänster och begränsningar	16
2.4 Metodens reliabilitet och validitet.....	17
3. Teoretiska utgångspunkter	17
3.1 Grahns åtta parkkaraktärer	17
3.1.1 Det rofyllda	18
3.1.2 Det vilda	18
3.1.3 Artrikedom och variation	18
3.1.4 Rymd.....	18
3.1.5 Allmänningen.....	18
3.1.6 Lustgården.....	18
3.1.7 Centrum.....	18
3.1.8 Kultur	19
4. Kunskapsläge	19
4.1 Litteratursökning	19
4.2 Grönska och psykiskt välbefinnande.....	20
4.3 Grönytans storlek	20
4.4 Grönytans kvaliteter	21

4.5 Lunds kommuns grönprogram	22
4.6 Malmö stads grönplan	22
5. Resultat och analys	23
5.1 Betydande karaktärer för restorativa urbana grönytor	23
5.2 Petriplatsen.....	24
5.2.1 Observationer av Petriplatsen.....	25
5.2.2 Visuell analys Petriplatsen	26
5.3 Rundelsparken.....	27
5.3.1 Observationer av Rundelsparken	28
5.3.2 Visuell analys Rundelsparken	29
6. Diskussion	30
6.1 Lund och Malmö	30
6.2 Svårigheter med tillämpning av Grahns åtta parkkaraktärer.....	31
6.3 Storlek och kvalitet.....	32
6.4 Preferenser för restorativa miljöer.....	33
6.5 Framtiden	33
6.6 Slutsatser	34
Referenslista	36
Bilaga 1	40

Figurförteckning

Figur 1. Orienteringskarta över Lund stad.	12
Figur 2. Orienteringskarta över Malmö stad..	12
Figur 3. Utblick över Petriplatsen i förmiddagssol.	24
Figur 4 Petriplatsen sett från korsningen.....	24
Figur 5 Rörelse genom Petriplatsen.	25
Figur 6. Stapeldiagram som visar poängsättning av Petriplatsen.....	25
Figur 7. Staty Carl Von Linné.....	25
Figur 8. Visuell analys av Petriplatsen.....	26
Figur 9. Rörelse genom Rundelsparken.....	27
Figur 10. Överblick över Rundelsparken och dess gamla träd.....	27
Figur 11. Sittmöjligheter med utsikt över Rundelsparken.....	27
Figur 12. Stapeldiagram som visar poängsättning av Rundelsparken.....	28
Figur 13. Lekplats i Rundelsparken	28
Figur 14. Visuell analys av Rundelsparken.....	29

Tabellförteckning

Tabell 1.Tabell över karaktärer relaterat till kvaliteter.....	21
Tabell 2.Tabell över karaktärer relaterat till stress.	24

1. Inledning

1.1 Problemformulering

De problem som identifierats och ligger till grund för denna uppsats är att ökad psykisk ohälsa och stress blir allt mer påtaglig i Sverige, framförallt i urbana miljöer (Hansen 2011). Samtidigt är förtätning den ledande strategin för stadsutveckling vilket leder till stor konkurrens om mark i städer där grönyta riskerar att bli bortprioriterad och få mindre plats (Berg 2015). Mycket forskning visar att vistelse i gröna miljöer är viktigt för återhämtning, framförallt från olika stressrelaterade tillstånd (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998; Grahn & Stigsdotter 2010; Grahn 2005; Nordh et al. 2009). Detta intresse grundar sig i att vi båda är bosatta i en kontext av mycket hårdgjord yta i centrala Lund och Malmö. De små offentliga grönytor som är fokus för studien utgör vardaglig bostadsnära natur för oss och är platser som vi har kännedom om sedan tidigare. Vi anser att ämnet idag är och framförallt i framtiden kommer vara av stor relevans för landskapsarkitektur eftersom förtätning i många fall riskerar att göras på bekostnad av grön infrastruktur och bostadsnära natur.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studien ämnar undersöka hur små offentliga urbana grönytor kan fungera som gröna andrum i staden och verka främjande för vårt psykiska välbefinnande och återhämtning från olika stressrelaterade tillstånd.

- Vilka av Patrik Grahns åtta parkkaraktärer behöver små offentliga urbana grönytor för att utgöra restaurativa miljöer?
- Vilka karaktärer kan identifieras på Petriplatsen och Rundelsparken utifrån Patrik Grahns åtta parkkaraktärer och kan dessa platser betraktas som restaurativa miljöer?

1.3 Begreppsdefinitioner

I detta avsnitt kommer centrala och viktiga begrepp som används återkommande i den vidare framställningen av denna uppsats att definieras och beskrivas. Begreppen som används är små offentliga urbana grönytor, psykisk välbefinnande, restaurativ miljö samt bostadsnära natur.

Små offentliga urbana grönytor

I den engelska litteraturen används ibland begreppet SPUGS som står för Small Public Urban Green Spaces (Peschardt, Schipperijn & Stigsdotter 2012). Det finns ingen vedertagen definition av begreppet på svenska och det kan direkt översättas till *små offentliga urbana grönytor*. Peschardt, Schipperijn och Stigsdotter (2012) beskriver SPUGS som grönytor som inte får vara större än 0,5 hektar, innehållandes vegetation och ha definierade gränser som

skiljer platsen från dess övriga omgivning. I denna uppsats vidare framställning kommer svenska översättningar såsom små urbana grönytor och små offentliga urbana grönytor att användas eftersom dessa anses bättre anpassat då språket som används är svenska.

Psykiskt välbefinnande

Världshälsoorganisationen definierar hälsa som: "...ett tillstånd av totalt fysisk, psykisk och socialt välbefinnande och inte bara frånvaro av sjukdom eller funktionsnedsättning." (Folkhälsomyndigheten 2022:1). Psykiskt välbefinnande omfattar olika aspekter, bland annat det sociala sammanhang som människan befinner sig i.

Restorativ miljö

En restorativ miljö är en plats som gynnar återhämtningsprocesser från stressrelaterade tillstånd. Det finns vissa miljöer som möjliggör effektivare återhämtningen än andra. För att en miljö ska upplevas som restorativ måste den stå i kontrast till miljön där det stressrelaterade tillståndet uppstått (Hartig 2005).

Bostadsnära natur

"Bostadsnära natur tar sin utgångspunkt i bostaden. Dess främsta kvalitet är att den ligger just nära bostaden och kan ge en känsla av natur och grönska." (Boverket 2007a :14). Den bostadsnära naturen kan enligt Boverket (2007a) se olika ut och vara exempelvis en gröning, stadspark, strand eller fotbollsplan. Till den bostadsnära naturen räknas grönska som kan nå via gång 300 meter från bostaden.

1.4 Bakgrund

I detta avsnitt kommer bakgrunden samt relevant forskning och statistik till det valda forskningsområdet presenteras. Till en början antas ett globalt perspektiv på urbanisering följt av en redogörelse kring förtätning och bostadsnära natur i Sverige. Sedan görs en framställning om folkhälsa samt lokala strategier för gröna miljöer i staden. Avsnittet avslutas med en presentation av Rachel och Stephen Kaplans ART (Attention Restoration Theory), på svenska kallad teorin om mental återhämtning. Denna teori har valts på grund av att den anses kunna ge en djupare förståelse för återhämtning i gröna miljöer.

1.4.1 Urbanisering

Urbanisering har pågått i världen i flera millennier men de senaste hundra åren har flytt in till städer ökat markant. Statistik visar på att cirka 70% av världens befolkning till följd av urbanisering beräknas bo i städer år 2050 (Höjer 2020). För att främja en hållbar urbanisering har FN satt upp 17 globala mål (UN 2015). Mål 11 handlar om att göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Delmål 11.7 beskriver utveckling av gröna, trygga och hälsosamma städer utifrån bland annat sociala aspekter (Svenska FN-förbundet 2018). Den stora urbaniseringstrenden leder till hög konkurrens om mark där olika intressen ställs mot varandra och för att Sverige ska uppnå FN:s globala mål skapar detta stora utmaning för dagens och framtidens samhällsplanering (Mellander 2014). Boverket (2020) menar att det finns starka kopplingar mellan socialt hållbara städer, gröna miljöer och grön

infrastruktur. Grönskans betydelse för vår hälsa är väl beforskad och bör således ha en given roll i planering av urbana miljöer världen över (Boverket 2020).

1.4.2 Förtätning och bostadsnära natur

Urbaniseringen i Sverige följer den globala trenden och idag bor cirka 90 procent av Sveriges befolkning i städer och tätorter i jämförelse med för 200 år sedan då en lika stor andel istället var bosatta på landsbygden (SCB 2015). En ökad flytt från landsbygden medför att städerna växer vilket ofta riskerar att ske på bekostnad av grönyta. En förutsättning för en god folkhälsa är bland annat tillgången till gröna miljöer, och framför allt blir bostadsnära natur en viktig tillgång för stadens invånare (Boverket 2007a). I Sverige har ungefär 90 procent av befolkningen tillgång till bostadsnära natur (SCB 2019). Den ökande befolkningens mängden hanteras på två olika sätt, dels växer staden utåt det vill säga stadsutbredning och dels inåt genom förtätning. Oavsett vilket sätt staden växer på så menar Berg (2015) att det sker på bekostnad av gröna miljöer och framförallt bostadsnära natur.

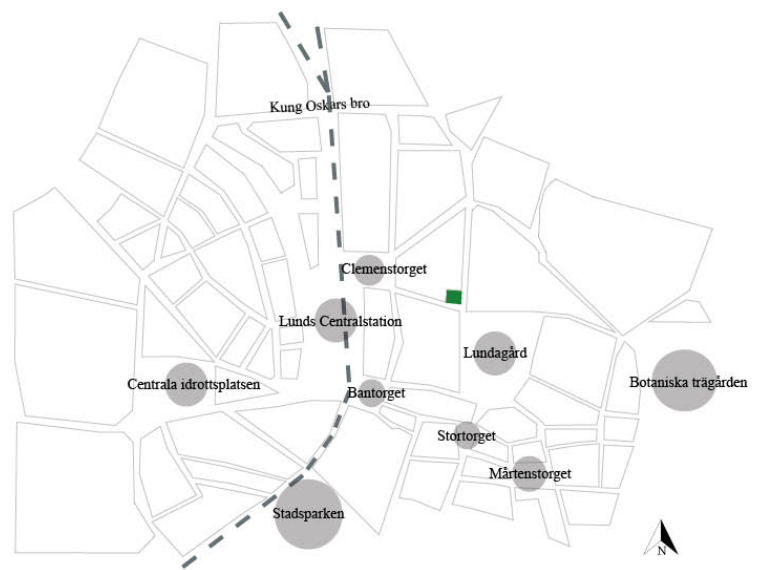
1.4.3 Folkhälsa och stress

Grahn och Stigsdotter (2003) konstaterar att stress och stressrelaterade sjukdomar drabbar allt fler individer globalt och är en växande kostnad för svensk sjukvård. Vidare visar forskning att gröna miljöer är en förutsättning för en god folkhälsa, bland annat för psykiskt välbefinnande vilket innebär att en prioritering av tillgänglig bostadsnära natur bör ske i stadsplanering. Nordh et al. (2009) framhåller att även små gröna miljöer i staden troligtvis kommer att ha en allt större roll i den allt tätare staden, då dessa kan utgöra viktiga restaurativa miljöer. Vidare konstaterar Nordh et al. (2009) att möjligheten för vardaglig bostadsnära natur kan handla om att ha såväl fysisk som visuell tillgång till grönska nära hemmet. Därför bör en god tillgång till grönska ses som väsentlig för god folkhälsa och psykiskt välbefinnande, således har planerare och arkitekter ett viktigt ansvar i egenskap av att hantera dessa utmaningar i relation till stadsutveckling (Nordh et al. 2009).

1.4.4 Grönyta i Lund och Malmö

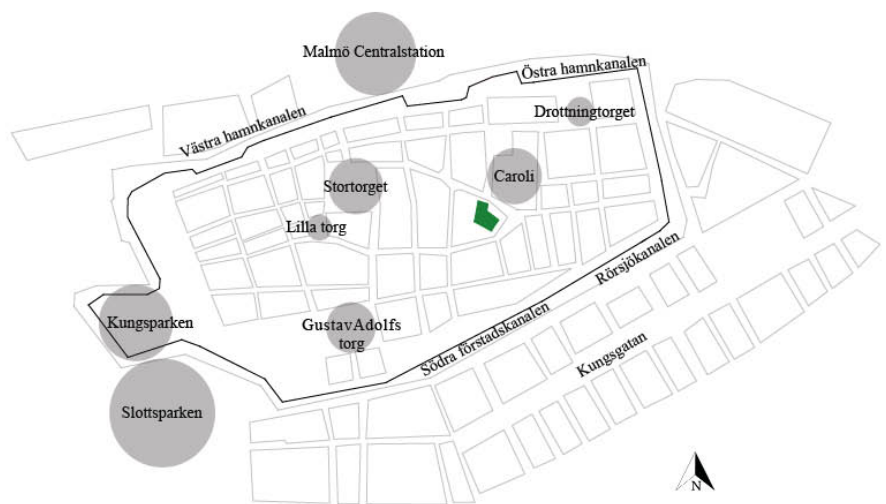
Tätorter som omges av jordbruksmark har generellt sett en mindre andel grönyta vilket är fallet för Lund stad och Malmö stad. Malmö och Lund ligger båda i botten av statistiken för andel grönyta av stadens landareal (SCB 2019).

Lund består av cirka 50 procent grönyta och 45 procent hårdgjord yta (SCB 2019). Den privatägda grönytan är relativt låg i staden vilket innebär att den totala grönytan som redovisas till stor del är tillgänglig för allmänheten. Bristen ligger i tillgången till stora grönområden då grönytan till största del består av små parker, de små parkerna spelar dock en viktig roll som komplement till de större grönytorerna (Lunds kommun 2020). Lunds kommun (2020) redogör för vikten av bostadsnära natur i den täta staden och dess betydelse för folkhälsan och minskad stress. Kommunen beskriver i sitt grönprogram hur både grön och grå förtätning måste samspela för att gynna rekreativa värden samt för att möjliggöra återhämtning i staden (Lunds kommun 2020). I centrala Lund vid Stadsbiblioteket ligger Petriplatsen, en park ägd av Lunds Universitet på 0,2 hektar (Olsson 2022). Idag benämner Lunds kommun (2020) platsen som en centrumnära park vilket betyder en centralt belägen park. Renoveringar på platsen är planerade av Lunds universitet, men när detta kommer ske är ännu inte bestämt då platsen har högt kulturhistoriskt värde (Olsson 2022).

Figur 1. Orienteringskarta över Lund stad. Skapad av Ellinor Svensson & Linnéa Thorstensson, 2023.

I Malmö liksom i många andra skånska tätorter är utmaningen att bygga tätt men samtidigt lämna utrymme för grönska i staden. Malmö stads strategi för att lyckas med balansen mellan grön och grå förtätning är att skapa multifunktionella ytor (Malmö stad 2018). Malmö stad (2018) konstaterar i likhet med rådande forskning att närhet till gröna miljöer bidrar till en mängd positiva hälsoeffekter såsom återhämtning från stress. För att uppnå positiva hälsoeffekter bör gröna miljöer vara bostadsnära och

Figur 2. Orienteringskarta över Malmö stad. Skapad av Ellinor Svensson & Linnéa Thorstensson, 2023.

lättillgängliga. Ett övergripande mål är att den bostadsnära naturen ska öka, då en kombination av större grönytor och små gröna miljöer anses avgörande ur hälsoperspektiv för stadens invånare (Malmö stad 2018). Rundelsparken är en 0,5 hektar stor park som ligger i centrala

Malmö i anslutning till Carolikvarteren (Open Street Map 2023). Malmö stad (2003) benämner de allra minsta grönyrtorna i kommunen som gröningar och definierar dessa som små offentliga grönytor med en storlek på 0,2-1 hektar med varierande innehåll och utformning. Enligt Malmö stads definition är således Rundelsparken en gröning.

1.4.5 Attention Restoration Theory (ART)

Attention Restoration Theory beskriver hur mental trötthet är ett resultat av uttömd förmåga till riktad uppmärksamhet (Kaplan 2001). Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) fokuserar på behovet av vardagliga naturliga miljöer i en närliggande kontext där det inte finns några specifika krav på ytans storlek. Den närliggande miljön kan befinna sig i en urban kontext men behöver inte vara begränsat till en stad. Närliggande miljöer är där individen kan ta en promenad, leka eller observera sin omgivning. Kaplan (2001) kategoriserar uppmärksamhet i två olika sorter, riktad uppmärksamhet och *fascination*. Riktad uppmärksamhet används vid uppgifter som kräver mycket fokus, den kräver således en stor ansträngning som kan leda till mental trötthet. *Fascination* som är den andra sorten av uppmärksamhet kräver inte samma ansträngning och är ofrivillig, den väcker nyfikenhet och utgör en central del för mental återhämtning. Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) menar att naturlika miljöer där fokus ligger på *fascination* snarare än på sortering av information är gynnsamma miljöer för mental återhämtning. Vidare poängterar Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) att det finns fyra egenskaper som möjliggör att en miljö kan anses restaurativ. Dessa är *att komma bort (being away)*, *omfattning (extent)*, *fascination (fascination)* och *kompabilitet (compatibility)*.

Att komma bort (being away)

Att komma bort betyder att komma bort från stressiga miljöer där riktad uppmärksamhet krävs. Det handlar inte nödvändigtvis om att fysiskt komma bort, det kan också vara konceptuellt till exempel genom att titta ut genom fönstret och släppa tankarna fria för ett ögonblick (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998).

Omfattning (extent)

Omfattning betyder att en plats ska vara sammanhängande och uppfattas som stor, med detta menas inte nödvändigtvis att platsen är ytmässigt stor utan även en liten yta kan ge känsla av omfattning. Syftet är att platsen ska uppta en stor del av våra tankar, för att detta ska vara möjligt måste platsen erbjuda upplevelser och intressera våra sinnesorgan (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998).

Fascination (fascination)

Fascination betyder att platsen kravlöst väcker nyfikenhet utan att kräva riktad uppmärksamhet (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998).

Kompabilitet (compatibility)

Kompabilitet betyder att för en miljö ska vara restaurativ måste det finnas kompabilitet mellan en persons förväntningar av platsen vid ett bestämt tillfälle och de miljömässiga omständigheterna. Ofta upplevs naturen ha en hög kompabilitet (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998).

Sammanfattningsvis konstaterar Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) att mental trötthet är ett faktum i dagens informationssamhälle samt att finna återhämtning kan underlättas av tillgång till restaurativa miljöer och upplevelser. Vidare menas att det med hjälp av design och skötsel är möjligt att skapa gröna miljöer som gynnar återhämtning från stressrelaterade tillstånd (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998).

2. Metod

Detta avsnitt avser att presentera och beskriva den metod som valts för att få svar på studiens frågeställningar. Först kommer studiens tillvägagångssätt att presenteras följt av en diskussion kring urval och avgränsningar. Därefter presenteras den checklista som har legat till grund för materialinsamlingen tillsammans med en redogörelse för metodens förtjänster och begränsningar. Slutligen diskuteras metodens tillförlitlighet.

2.1 Tillvägagångssätt

Den metod som har använts för att besvara studiens frågeställningar har i huvudsak en kvalitativ ansats och valdes då studiens syfte är att få förståelse för vilka karaktärer som är betydande för att en grönyta ska ha positiv inverkan på stress och vilka kvaliteter Petriplatsen i Lund och Rundelsparken i Malmö har. För att finna svar på studiens första frågeställning som handlar om att undersöka och utreda vilka kvaliteter små offentliga urbana grönytor behöver innehålla för att vara restaurativa har en genomgång av befintlig litteratur och forskning kring ämnet gjorts där en redogörelse för den forskning som funnits mest intressant och av ämnesrelevans för denna studies syfte presenteras under avsnitt 4. *Kunskapsläge*. Bryman (2011) nämner att granskning av publicerad litteratur och forskning, en så kallad litteraturgenomgång, har som syfte att visa på transparens och formulera förståelse för det ämne eller tema som ska undersökas. Vidare menar Bryman (2011) att det vanligen finns mer eller mindre tydliga förutbestämda kriterier för vilka studier och vilken forskning som ska tas med i litteraturgenomgången. Dessa kriterier beskrivs i denna studie under avsnittet 4.1 *Litteratursökning*. För att utreda och få svar på vilka kvaliteter Petriplatsen i Lund och Rundelsparken i Malmö har samt för att få svar på om dessa miljöer kan anses restaurativa eller inte har en typ av observationsmetod använts. Detta har valts då Patel och Davidson (2011) menar att observationer är vårt bästa sätt att samla information om vår omvärld. I samband med observationerna har platsanalyser av de båda miljöerna utifrån olika förutbestämda krav och kriterier genomförts. Som teoretisk grund för främst studiens platsanalyser men även i litteraturgenomgången har i huvudsak två olika teorier använts. Dessa är Kaplan och Kaplans Attention Restoration Theory samt Grahns teori om de åtta parkkaraktärerna. Grahns teori finns presenterad under avsnittet 3. *Teoretiska utgångspunkter* och ART finns presenterad under avsnittet 1.4.5 *Attention Restoration Theory (ART)*.

Observationerna har genomförts vid två olika tillfällen, första platsbesöket genomfördes på förmiddagen och det andra platsbesöket genomfördes på eftermiddagen vid ett senare tillfälle. Syftet med detta tillvägagångssätt har varit att undvika att tid på dygnet för platsbesöket samt väderlek skulle inverka på vår bedömning av platserna samt checklistans poäng. Till exempel

kan upplevelsen av platserna variera om det är ljus eller mörk vid observationstillfället, samt beroende på årstid och väderlek.

2.2 Checklista och poängsättning

Patel och Davidson (2011) framhåller att observationer kan genomföras på olika sätt och menar att de två huvudkategorierna är strukturerad och ostrukturerad observation. Det som kännetecknar en strukturerad observation är att de har ett i förväg framarbetat observationsschema. Det som ska ingå i observationen är väl definierat och formulerat därför kan ett observationsschema utformas (Patel & Davidson 2011). Målet med våra platsbesök och analyser är väl formulerade och vi har således valt att använda oss av strukturerade observationer där vi utgått från en checklista (se bilaga 1) som har upprättats av oss i syfte att skapa en metodisk och principfast metod i samband med platsanalyserna och observationerna. Checklistan består av 2-5 kriterier för varje karaktär och har utgjort bedömningsunderlaget i studiens resultat, det vill säga huruvida de två valda platserna kan anses restaurativa eller inte. Platsanalyserna och checklistan ligger även till grund för de visuella analyser av platsernas karaktärer som finns illustrerade i figur. 6 och figur. 8 samt i figur.12 och figur. 14. Checklistan har även möjliggjort jämförelse av de två platserna. Patel och Davidson (2011) poängterar att det finns några generella principer för hur observationsscheman ska utformas men att det samtidigt finns många olika sätt att upprätta ett observationsschema på. Exempel på dessa generella principer är att använda kategorier som skiljer sig från varandra, att inte använda varken för många eller för få kategorier samt att det ska vara enkelt för observatören att genomföra och registrera sina observationer.

Vidare har checklistan utformats av oss med utgångspunkt i Berggren-Bärring och Grahns (1995) avhandling med vissa justeringar relaterat till framförallt parkens storlek samt att deras metod främst används för analys av större grönområden. Vissa justeringar har även gjorts utifrån detta arbetes definition av de åtta parkkaraktärerna som skiljer sig något från Berggren-Bärring och Grahns (1995) definitioner. Tidigare kandidatarbeten genererade genom sökning i Epsilon med ämnesrelevans, har även studerats vid utformningen av checklistan. Vi har även valt att göra en poängsättning av checklistan för att öka dess användning, jämförbarhet och för att enklare kunna tolka och diskutera resultatet (se bilaga 1). Poängsättningen har gjorts på så sätt att varje kriterium under de 8 kategorierna har graderats där kriteriet kan få poäng mellan 0-5. Vilket poäng kriteriet ges beror på i vilken grad platsen anses uppfylla det som kriteriet anger. Vid bedömning har sedan ett medelvärde för samtliga kriterier under respektive kategori/karaktär räknats ut. Vidare är det detta medelvärde som använts i tolkning och diskussion av studiens resultat. För att platsen ska anses innehålla en viss karaktär har en gräns på 2,5 poäng av totalt 5 poäng satts.

2.3 Urval och avgränsningar

De urval av platser som valdes ut för observation och analys har gjorts baserat på vår egna nyfikenhet och igenkänning av platserna. Petriplatsen i Lund valdes eftersom vi båda sedan tidigare känner igen denna plats och har genat genom platsen flertalet gånger, namnet Petriplatsen var inget vi kände igen sedan tidigare och när vi började läsa om platsen väcktes

ytterligare nyfikenhet, främst nyfikenhet kring platsens betydelse i staden ur ett miljöpsykologiskt perspektiv. Petriplatsen räknas även som bostadsnära natur för en av oss medan Rundelsparken utgör bostadsnära natur för den andre av oss. Viktiga kriterier som både Petriplatsen och Rundelsparken uppfyller är att de är offentliga och urbana samt små, de valdes således baserat på sin storlek.

Eftersom denna uppsats har genomförts inom ramen för en kandidatuppsats har avgränsningar som ansetts nödvändiga främst handlat om att ta hänsyn till den relativt snäva tidsram som varit gällande. Det har handlat om att antalet små urbana grönytor varit begränsat och det hade varit önskvärt att observera och analysera fler liknande platser om tid funnits. Då studiens syfte inte har varit att göra några generaliseringar utan snarare att få svar på vilka karaktärer och kvaliteter som är viktiga i ett restaurativt hänseende samt om våra två valda platser kan anses restaurativa, har detta faktum inte ansetts vara av någon större betydelse för studiens resultat.

2.3.1 Subjektivitet

Petriplatsen i Lund och Rundelsparken i Malmö utgör bostadsnära natur för oss är det tänkbart att en viss förförståelse och kännedom för platserna har funnits. Detta kan medföra en viss subjektivitet vid observation som kan ha påverkat resultatet och poängsättningen av nämnda kriterier (se bilaga 1). Vid observationstillfällena har insikt i detta faktum varit rådande och försök till att se platserna med nya ögon har tillämpats. Huruvida vår kännedom av platserna har påverkat resultatet i denna studie eller inte är svårt att bedöma. Då det är just igenkänning och en viss kännedom av platserna sedan tidigare som legat till grund för denna uppsats och framför allt för dess urval av observationsplatser har vår förförståelse snarare än att ses som en begränsning setts som en fördel.

Patel och Davidson (2011) diskuterar subjektivitet i samband med utformningen av observationsscheman och nämner att kategorierna bör vara utformade på sådant vis att observatören inte ska behöva göra graderingar. Vid valet att poängsätta checklistans kriterier, som är en form av gradering, strävade vi efter ett så lättolkat och lätthanterligt resultatet som möjligt eftersom vi ville undersöka just de två valda platsernas karaktärer, snarare än att frambringa ett så generaliserbart resultat som möjligt. I denna bedömning har även hänsyn tagits till vår uppfattning om att varje plats är unik samt kontextberoende vilket i sig gör det svårt att jämföra studerade grönytor, resultatet tros vara påverkat av valda platsers kontext.

2.3.2 Förtjänster och begränsningar

De främsta förtjänster vi ser med studiens valda metod är utformandet av checklistan och dess poängsättning då detta skapat goda möjligheter att dels bedöma resultatet och dels att generera konkreta svar på studiens frågeställningar. Vi anser således att den valda metoden har varit en framkomlig väg för att besvara studiens frågeställningar och uppfylla studiens syfte.

De begränsningar som har identifierats kopplat till den valda metoden handlar dels om studiens möjlighet till objektivitet och dels om val av de platser som observerats och analyserats. Då poängsättning av checklistan kräver gradering kan poängen anses baserad på subjektiva

bedömningar av observatören och kan således ses som en svaghet i studiens resultat. Bryman (2011) menar att ett slumpmässigt urval av observationsplatser skapar ett mer representativt resultat. I relation till detta är det möjligt att ett slumpmässigt urval av platser hade varit mer fördelaktigt för studiens resultat kopplat till vår egna förförståelse och kännedom för platsen. En relevant fråga som kan ställas är huruvida våra valda platser är representativa för liknande platser.

2.4 Metodens reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet är två begrepp som vanligen används inom kvalitativ forskning för att beskriva en metods tillförlitlighet och överensstämmelse mellan vad som avses undersökas och vad som faktiskt undersöks (Patel & Davidson 2011). Bryman (2011) konstaterar att reliabilitet handlar om graden av överensstämmelse mellan olika observatörer och besvarar frågor såsom om observationen är möjlig att genomföra igen av annan observatör i en annan kontext och vid en annan tidpunkt med ett liknande resultat. Då poängsättning och gradering med stor sannolikhet kan antas variera mellan olika observatörer beroende på förförståelse och förhållningssätt och även påverkas av kontext, tid på dygnet samt årstid så kan denna studies reliabilitet anses försvagad.

Vidare framhåller Bryman (2011) att validitet behandlar huruvida en studie mäter det den faktiskt avser att mäta och menar att ett kriterium för att uppnå god validitet, är att observatören är väl införstådd i hur observationsschemat är utformat samt hur det är tänkt att tillämpas, är avgörande. Eftersom det är vi själv som har konstruerat checklistan (se bilaga 1) och dess poängsättning kan det antas att en mycket god kännedom och förståelse av dess tillämpning har funnits och således bidragit till en hög validitet.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt presenteras den teori som utgör grunden i studien och tolkningen av dess resultat. Grahns åtta parkkaraktärer har valts som analysmetod då det är en vedertagen analysmetod som används inom värdering och planering av sociala värden, utemiljöer och upplevelsevärden (Boverket 2007b). Patrik Grahns åtta parkkaraktärer används dels som teoretisk grund till platsanalysen av Petriplatsen och Rundeln och dels som hjälp för diskussion av studiens resultat.

3.1 Grahns åtta parkkaraktärer

Patrik Grahn har utvecklat åtta karaktärer som beskriver upplevda kvaliteter och karaktärer för gröna miljöer, dessa benämns som de åtta parkkaraktärerna. Syftet med karaktärerna är att med hjälp av olika kriterier och beskrivningar få en förståelse för hur en grön miljö kan bidra till olika positiva upplevelser och effekter på individens hälsa (Grahn & Stigsdotter 2010). Stoltz et al. (2012) konstaterar att en grön miljö generellt sett är mer populär desto fler karaktärer den har eftersom den då sannolikt svarar för flera olika mänskliga behov. De åtta karaktärerna är *det rofyllda, det vilda, artrikedom och variation, rymd, allmänningen, lustgården, centrum och kultur*. I följande framställning presenteras de åtta parkkaraktärerna i enlighet med Stoltz et al. (2012).

3.1.1 Det rofyllda

Det rofyllda står för individens behov av en plats för lugn och ro. I denna miljö ska individen inte störas av ljud från till exempel närliggande trafik och stressade människor utan kunna njuta av ljud från bland annat vind, vatten och djur. Visuellt så ska platsen vara fri från ogräs och skräp.

3.1.2 Det vilda

Det vilda ska erbjuda individen en beundran för den vilda naturen genom till exempel växter som upplevs som självsådda och ringlande stigar. Det ska finnas någon typ av mystik på platsen som väcker individens nyfikenhet.

3.1.3 Artrikedom och variation

Artrikedom och variation innebär att platsen erbjuder en variation av växter och djur som inbjuder till nya upptäckter. Individen har ett inre intresse av växter och djur året om, inte främst på våren när det går att finna bevis för den kommande sommaren men även på hösten med de färgskiftningar i vegetation som råder.

3.1.4 Rymd

Med *rymd* menas ett behov av en miljö där individen kan komma bort från vardagen och den stress som hör vardagen i staden till. Platsen ska med fördel inte ha skarpa gränser utan ska hållas samman till en helhet. Syftet är att besökaren här ska kunna slappna av och andas ut för en stund.

3.1.5 Allmänningen

Allmänningen innebär en öppen grön plats med möjlighet till överblick över vad som sker. Här finns plats för människor att samlas för olika evenemang och aktiviteter såsom bollsporter, marknader, sola eller ha picknick. *Allmänningen* kan exempelvis vara en äng eller finnas i en park.

3.1.6 Lustgården

Lustgården står för individens behov av en skyddad plats som inger en känsla av trygghet. Här kan barn och vuxna umgås tillsammans och utföra skilda aktiviteter. Platsen bör vara omgärdad och innefatta insynsskydd för en avslappnad miljö som individen kan använda utifrån egna önskemål.

3.1.7 Centrum

Med *centrum* menas mötesplatser dit människor söker sig för att ha det trevligt och ta del av olika aktiviteter tillsammans. Det kan exempelvis vara runt midsommarstången, på en nöjespark, sitta och betrakta människor som roar sig eller deltagande i musik.

3.1.8 Kultur

Kultur är den plats som har en historisk eller religiös anknytning, där till exempel symboler, monument, träd eller gamla byggnader relaterar till platsen. Det kan handla om platser intill statyer eller kyrkogårdar.

Sammanfattningsvis konstaterar Grahn (2005) att karaktärerna *centrum* och *kultur* oftast återfinns i mer socialt präglade miljöer, medan *vildhet* samt *artrikedom och variation* återfinns i miljöer som är mer naturlika.

4. Kunskapsläge

Följande avsnitt kommer att bestå av en översiktlig presentation av tidigare forskning och kunskaper som har gjorts inom valt ämnesområde och som anses kunna bidra till att finna svar på studiens frågeställningar.

4.1 Litteratursökning

I syfte att göra en översiktlig orientering av tidigare forskning och av det aktuella kunskapsläget som gjorts inom ämnet gröna miljöers betydelse för psykiskt välbefinnande och minskad stress har olika sökmotorer som SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) tillhandahåller använts. För att åstadkomma detta har sökvägar och databaser såsom Primo, Google Scholar och Web of Science använts. Sökning på tidigare studentarbeten, framförallt masterarbeten med ämnesrelevans publicerade via SLU har gjorts i Epsilons arkiv för studentarbeten, detta främst med syfte att identifiera lämpliga sökord och referenser i form av böcker och vetenskapliga artiklar. Dessa sökningar har genererat nationella och internationella vetenskapliga artiklar, avhandlingar, rapporter och böcker som i detta avsnitt utgör grunden för vidare framställning och diskussion. I syfte att finna relevant fakta från Malmö stad respektive Lunds kommun har olika styrdokument i form av översiktsplaner samt grönplan och grönprogram använts och utgör faktagrund i avsnitten 4.5 *Lund* och 4.6 *Malmö*. Grönplan för Malmö (2003) utmärker sig från övriga styrdokument då denna är antagen och godkänd av kommunfullmäktige i maj år 2003 och är således 20 år gammal. Efter kontakt med Edit Stormwalther, anställd landskapsarkitekt på Malmö stad, bekräftades att detta är den version som är den senaste och det dokument som arbetas utifrån inom organisationen, har vi beslutat att använda detta styrdokument trots dess ålder.

De avgränsningar som har gjorts i samband med litteratursökningen av framför allt vetenskapliga artiklar är publiceringsår (från år 2000 och senare) i syfte att frambringa så aktuell forskning som möjligt då miljöpsykologi är ett tvärvetenskapligt forskningsområde under snabb utveckling (SLU 2021). Sökord som har använts är: *fickpark, psykiskt välbefinnande, restaurativ, vardagsgrönska, stress, återhämtning, social hållbarhet, pocket park, SPUGS* samt *urban greenspace, mental health* och *psychological restoration*. Sökorden har kombinerats på olika sätt för att bredda sökningarna och generera mer material. Sökningarna har gjorts både på svenska och på engelska för att erhålla både ett nationellt och ett internationellt perspektiv. Ett genusperspektiv har antagits i syfte att presentera publikationer av såväl kvinnor som män.

4.2 Grönska och psykiskt välbefinnande

Att vistelse i gröna miljöer är bra för människans hälsa är sedan länge känt, många studier visar på att vistelse i gröna miljöer har många positiva effekter på psykiskt välbefinnande, som till exempel minskad stress (Kaplan & Kaplan 2011; Grahn & Stigsdotter 2003; Boverket 2022). Grahn och Stigsdotter (2010) konstaterar att gröna miljöer främjar psykisk hälsa genom att återställa mental trötthet framförallt med fokus på aspekter som minskar stress. En viktig förutsättningen för att en grön miljö ska ha stressreducerande effekter är enligt Kaplan och Kaplan (2011) att den gröna miljön ska vara lättillgänglig och nära bostaden. Vidare menar Kaplan och Kaplan (2011) att de många positiva aspekterna av tillgång till bostadsnära natur gäller i alla åldersgrupper, för många nationaliteter och oberoende av socioekonomisk tillhörighet. I en urban kontext där stora krav på riktad uppmärksamhet ställs kan detta uppnås med hjälp av parker såväl som en trädallé längs bostadsgatan eller utsikt genom fönstret. För att en miljö ska vara restorativ menar Hartig (2005) i likhet med Kaplan och Kaplan (2011) att den ska erbjuda möjlighet för individen att kompensera den riktade uppmärksamheten med den lättsammare upplevelsen av *fascination*. Naturliga miljöer har visat sig ha större möjlighet att vara restorativa eftersom känslan av att vara borta (*being away*) upplevs starkare i dessa miljöer och kräver mindre av den riktade uppmärksamheten (Hartig 2005; Kaplan & Kaplan 2011). Inom den svenska sjukvården läggs mer och mer resurser på att behandla stressrelaterade tillstånd (Grahn & Stigsdotter 2003), dock menar Kaplan och Kaplan (2011) att bostadsnära natur kan erbjuda ett kostnadseffektivt alternativ för en god folkhälsa.

4.3 Grönytantens storlek

Studier visar att det inte finns några särskilda krav på grönytors storlek och det behöver heller inte vara en finpark med höga skötselkostnader för att bidra med positiva psykologiska effekter (Kaplan & Kaplan 2011). Stoltz et al. (2012) menar dock att en stor grönyta eller park har en högre sannolikhet att uppfylla fler människors behov eftersom en grön miljö oftast är mer populär desto fler olika karaktärer och kvaliteter den innehåller. Gu, Liu och Lu (2022) menar emellertid att det snarare än storlek på grönytan handlar om hur ytan är planerad och designad samt att stadens grönstruktur bör vara varierad och väl distribuerad. Vidare menar Nordh och Østby (2013) att designen av små urbana grönytor bör bestå av naturliga komponenter såsom vegetation och skydd från omgivningen, för att uppfylla höga restorativa värden. Vidare ska ytan även fungera som en social mötesplats med sittmöjligheter (Nordh & Østby 2013).

En viktig aspekt att ha i åtanke är att användningen av små urbana grönytor skiljer sig åt i jämförelse med användningen av en större park. Små urbana grönytor används mestadels för en kort mental paus i vardagen samt för att stimulera mental återhämtning (Peschardt, Schipperijn & Stigsdotter 2012). En studie av Barton och Pretty (2010) visar att vistelse i gröna miljöer ger positiva psykologiska effekter efter endast några minuter. Studien konstaterar att de största positiva effekterna sker de första 5 minuterna för att sedan plana ut. Det är först efter en heldag spenderad i grönska som de positiva psykologiska effekterna ökar igen. Störst positiv effekt av vistelse i gröna miljöer var för de individer som led av psykisk ohälsa (Barton & Pretty 2010). I detta avseende innebär det att en kortare vistelse i en liten grönyta kan räcka för att få positiva psykologiska effekter och fungera lika bra som en större park eller grönområde. Således bör landskapsarkitekter och planerare förespråka småskaliga lättillgängliga gröna

miljöer snarare än att endast fokusera på större parker och grönytor i en urban kontext (Gu, Liu & Lu 2022). Stoltz et al. (2012) menar vidare att det i stadsplanering inte räcker med ett nät av små gröna miljöer i den täta staden utan att dessa bör ses som ett komplement till större grönytor och parker.

4.4 Grönytans kvaliteter

Grahn och Stigsdotter (2010) konstaterar att i vissa gröna miljöer är det möjligt att tydligt identifiera alla Grahns åtta parkkaraktärer medan det i andra gröna miljöer endast går att identifiera ett fåtal eller inga alls. Vissa av Grahns åtta parkkaraktärer har kopplingar till komponenterna i ART (Peschardt och Stigsdotter 2013). Den karaktär som har de starkast betydelse för *kompabilitet* är *det rofyllda* i följd av *centrum*, *rymd* och *lustgården*. Karaktärerna *det rofyllda* följt av *kultur*, *rymd*, *centrum*, *artrikedom* och *variation* samt *lustgården* har starkast effekt för *sammanhang* medan *centrum*, *det rofyllda* och *kultur* har starkast effekter för *att komma bort* samt *fascination* (Peschardt & Stigsdotter 2013).

Grahn och Stigsdotter (2010) konstateras att människor i allmänhet föredrar karaktärerna *det rofyllda* följt av *rymd* och *det vilda*. *Lustgård* samt *artrikedom* och *variation* återfinns i mitten av referensskalan medan de minst föredragna karaktärerna är *kultur*, *allmänningen* och *centrum*. Människor som lider av stressrelaterade tillstånd föredrar däremot karaktärerna *lustgården* och *det vilda* medan *artrikedom* och *variation*, *allmänningen* och *rymd* föredras, men i lägre grad. *Centrum* är den minst föredragna karaktären hos personer som lider av stress, detta på grund av att dessa individer behöver en lugn och kravlös grön miljö (Grahn & Stigsdotter 2010) vilket går att koppla till Kaplan, Kaplan och Ryans (1998) idé om riktad uppmärksamhet. Dessutom menar Grahn och Stigsdotter (2010) att karaktären *Centrum* kan leda till ökad stress. Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) menar vidare att det som är av störst betydelse för att uppnå en restorativ miljö är natur (vilket kan jämföras med Grahns *det vilda*), upplevelsen av *rymd* och *fascination* (vilket kan jämföras med Grahns *rymd* samt *artrikedom* och *variation*).

Trots att det, som nämnts tidigare, inte finns särskilda krav på grönytans storlek i relation till dess restorativa värden så kräver de åtta karaktärerna olika stor yta. *Artrikedom* och *variation*, *rymd* och *det rofyllda* är de tre karaktärer som kräver störst yta vilket resulterar i att dessa oftast inte återfinns eller endast återfinns i låg grad i små gröna miljöer (Grahn & Stigsdotter 2010). Grahn och Stigsdotter (2010) kommer fram till att en förståelse för kvaliteterna i urbana gröna miljöer är viktiga för att identifiera vilka grönytor som har potential till att utvecklas till restorativa miljöer. För att detta ska vara möjligt konstateras att det krävs ytterligare forskning kring hur människan upplever och uppfattar urbana gröna miljöer (Grahn & Stigsdotter 2010).

<i>Det rofyllda, rymd, det vilda</i>	De mest föredragna karaktärerna
<i>Kultur, allmänningen, centrum</i>	De minst föredragna karaktärerna
<i>Lustgården, det vilda</i>	Mest föredragna av stressade individer

<i>Artrikedom och variation, allmänningen och rymd</i>	Föredras av stressade individer
<i>Centrum</i>	Minst föredragen karaktär för stressade individer, kan leda till ökad stress
<i>Det rofyllda, artrikedom och variation, rymd</i>	Kräver störst yta

Tabell 1. Tabell över karaktärer relaterat till kvaliteter. Tabell skapad av Linnéa Thorstensson, 2023.

4.5 Lunds kommuns grönsprogram

I Lund har invånarna en relativt god nåbarhet till grönområden på 0,2 hektar eller större 200 meter från hemmet, däremot finns det bristområden som inte uppfyller detta. I centrala staden är områdena kring Södra Esplanaden samt Kung Oskars bro och Spolegatan de största bristområdena (Lunds kommun 2020). Lunds kommun (2020) menar att tillgänglighet till gröna miljöer är väsentligt för stadens invånare, för att tillfredsställa invånarnas behov behövs en variation av gröna miljöer och kvaliteter då de fyller olika funktioner. Kommunen menar att mångfunktionella ytor i framtiden kan bli en strategi för att kombinera olika funktioner på samma yta på grund av den framtida tätare staden (Lunds kommun 2020). Vidare skriver Lunds kommun (2020) att grön förtätning inte behöver innebära mer grönyta utan snarare att rusta upp och utveckla kvaliteter som upplevs i befintliga grönytor. Lunds kommun (2020) menar att utmaningen ligger i att olika kvaliteter och funktioner samt storlek på grönytor kan vara svåra att kombinera. Därav blir det väsentligt att analysera befintligt utbud vid utveckling av grönytor för att komplettera i syfte att uppfylla invånarnas behov.

Lunds kommun (2020) har som mål att alla invånare ska ha tillgång till en varierad stadsmiljö med god tillgänglighet till gröna miljöer. Kommunen beskriver hur de gröna miljöerna ska ge utrymme för vila, ro och återhämtning samt lek och motion för att tillgodose invånarnas behov (Lunds kommun 2020). Vidare lyfter Lunds kommun (2020) gröna miljöers positiva effekter på psykisk välbefinnande och som en förutsättning för en god folkhälsa. För att möjliggöra dessa mål har en strategi tagits fram som grundar sig i att skapa gröna stråk genom att sammankoppla olika grönytor (Lunds kommun 2020). Strategin bygger på en inre och en yttre grön cirkel som sammankopplas med radiella stråk för att binda samman målpunkter belägna i eller i anslutning till staden, samt för att skapa möjlighet för transport och motion i gröna miljöer (Lunds kommun 2020). Petriplatsen är belägen i mitten av den inre gröna cirkeln, i en mer detaljerad karta över befintliga gröna stråk och förslag på nya stråk framgår det inga utvecklingsförslag gällande stadskärnan.

4.6 Malmö stads grönsplan

Många av Malmö stads utbyggnadsområden exempelvis Västra hamnen, Hyllie och Norra Sorgenfri har brist på bostadsnära natur och då framförallt gröningar (små offentliga grönytor 0,2-1 hektar) vilket gör att Malmö stad (2003) anser det nödvändigt att dels anlägga nya gröningar och dels rusta upp befintliga grönytor. Omfattande satsningar behöver genomföras

för att tillgodose behovet av gröningar. Generella mål som Malmö stad (2003) har för utvecklingen av kommunens gröna planering är dels att öka den totala ytan grön mark och dels att skydda värdefull befintlig grön mark från exploatering. Övriga mål handlar om att skapa en god nåbarhet för bostadsnära natur för samtliga av stadens invånare och att erbjuda ett varierat utbud av gröna miljöer som ska uppfylla invånarnas behov (Malmö stad 2003).

Rundelsparken tillhör enligt Malmö stads indelning området Innerstaden centrum. Detta område är det område i staden som har högst andel hårdgjord yta, denna uppgår till 60 procent av den totala ytan där grönytor främst utgörs av stora till medelstora parker och av små gröna inslag i den täta staden (Malmö stad 2003). Förändringar som Malmö stad (2003) föreslår är främst att komplettera och förbättra genom att öka andelen träd och buskar i gatumiljön samt i de små grönområdena mellan husen. Det beskrivs inte konkret vilka gröna miljöer inom området som ska förbättras eller kompletteras utan endast ett övergripande mål om att helst öka och aldrig minska andelen grön mark (Malmö stad 2003). Vidare nämns att det i Malmö stads Grönplan (2003) inte finns några konkreta förslag på nya mindre parker eller gröningar trots att det råder brist på just dessa typer av gröna miljöer i staden (Malmö stad 2003). Detta kan bero på att grönplanen har en relativt grov skala och är utförd på landskapsnivå.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt framställs resultatet av de observationer och platsanalyser som utförts på Petriplatsen i Lund och Rundelsparken i Malmö. Till en början presenteras svar på studiens första frågeställning och sedan presenteras resultatet av våra observationer och analyser som svar på studiens andra frågeställning. Den siffra som visas efter varje karaktär för respektive plats är den poäng karaktären har fått på den specifika platsen. För att platsen ska räknas innehålla en karaktär måste poängen vara 2.5/5 eller högre. Avsnitt 5.2 *Petriplatsen* och avsnitt 5.3 *Rundelsparken* kan tolkas som en mer objektiv beskrivning av platsernas fysiska aspekter medan avsnitt 5.2.1 *Observationer av Petriplatsen* och 5.3.1 *Observationer av Rundelsparken* behandlar våra upplevelser och observationer vid observationstillfällena och kan således tolkas som mer subjektiva beskrivningar. De första observationerna genomfördes 9 februari 2023 på förmiddagen med soligt väder och en temperatur på minus 1 grad. Det andra observationstillfället ägde rum 14 februari på eftermiddagen med molnigt väder och en temperatur på 0 grader.

5.1 Betydande karaktärer för restaurativa urbana grönytor

De karaktärer som är viktigast att små offentliga urbana grönytor innehåller för att utgöra en restaurativ miljö med möjlighet att gynna återhämtning är enligt Grahn och Stigsdotter (2010) *lustgården* och *det vilda* följt av *artrikedom och variation*, *rymd* samt *allmänningen*. Som Kaplan och Kaplan (2011) nämner så finns inga generella krav på storlek och skötsel av gröna miljöer för att de ska anses restaurativa. Vidare skriver Gu, Liu och Lu (2022) att det snarare handlar om den gröna miljöns utformning, Nordh och Østby (2013) menar att de viktigaste komponenterna är vegetation och skydd från omgivningen. För att applicera detta på studiens valda platser så innehåller både Petriplatsen och Rundelsparken naturliga komponenter i form av vegetation, däremot är endast Rundelsparken tydligt skyddad från den omgivande staden. Sammanfattningsvis kan det tolkas som att storleken på en grönyta inte är kopplat till huruvida

ytan har höga respektive låga restaurativa värden utan att det snarare handlar om grönyntas kvaliteter. Dock konstaterar Stoltz et al. (2012) att det inte går att dra slutsatsen att en grönyntas kvaliteter inte alls relaterar till platsens fysiska storlek, då en större geografisk utbredning medför möjlighet till fler karaktärer. Således kan storleken på grönytan ha betydelse för platsens restaurativa värden men är inte av avgörande betydelse, då små grönytor kan innehålla ett flertal eller alla karaktärer. Det som är mest avgörande är vilka karaktärer som finns på platsen snarare än hur många.

<i>Lustgården, det vilda</i>	Mest föredragna av stressade individer
<i>Artrikedom och variation, allmänningen, rymd</i>	Föredras av stressade individer
<i>Centrum</i>	Minst föredragen karaktär för stressade individer, kan leda till ökad stress

Tabell 2. Tabell över karaktärer relaterat till stress. Tabell skapad av Linnéa Thorstensson, 2023.

5.2 Petriplatsen

Det rofyllda: 2.25/5 poäng

De intilliggande bilvägarna medför en hög ljudvolym på platsen, högst ljud kommer från passerande bilar och bussar. Platsen är ren och städad med klotter på fåtal bänkar. Platsen är öppen vilket bidrar till god utsikt över området.

Det vilda: 0.25/5 poäng

Petriplatsen är väl strukturerad med små formklippta buskar samt planteringar belägna på platsens mitt. Platsen saknar vildvuxen vegetation och naturprägel.

Artrikedom och variation: 1.5/5 poäng

På platsen finns det en god variation av olika träarter i förhållande till platsens storlek. Fåtal buskar och perenner finns på platsen med spridda blommande vårblommor samt klättrväxter.

Rymd: 1.4/5 poäng

Petriplatsen omges av byggnader, vägar, en mur, staket samt vegetation. Platsen är lätt att färdas genom på raka genomgående stigar som är både anlagda och upptrampade.

Allmänningen: 1.75/5 poäng

Platsen är öppen med höga träd och låga buskar, inne på Petriplatsen är utsikten god.

Figur 3. Utblick över Petriplatsen i förmiddagssol. Foto av Linnéa Thorstensson, 2023.

Figur 4 Petriplatsen sett från korsningen Sankt Petri Kyrkogata och Bredgatan med förbipasserande trafik. Foto av Linnéa Thorstensson, 2023

Lustgården: 1.75/5 poäng

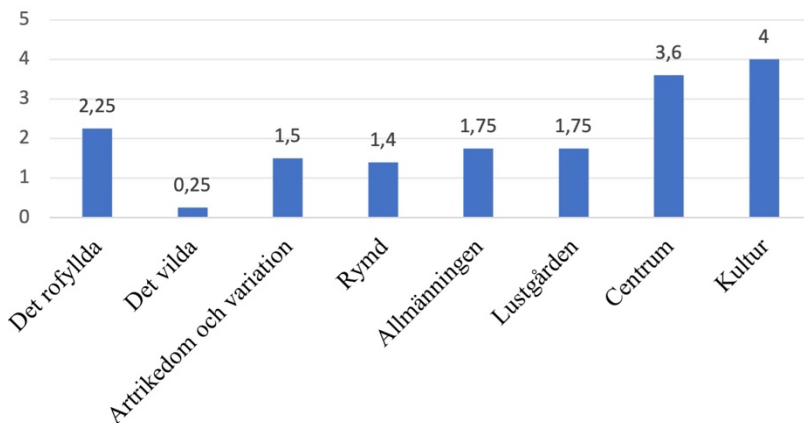
Petriplatsen avgränsas med murar och ett högt staket åt norr och väst samt med kedjestaket åt öst och söder. Omkringliggande vägar och byggnader syns tydlig och resterande omgivning är påtaglig.

Centrum: 3.6/5 poäng

Många människor rör sig genom Petriplatsen och det finns sittmöjligheter på flera ställen. Mitt emot Petriplatsen, på andra sidan Sankt Petri Kyrkogata och Bankgatan finns det flertalet verksamheter i form av bagerier, caféer, affärer och restauranger. Bakom muren och staketet i nordväst ligger Lunds stadsbibliotek samt ett tillhörande café med ingång via Petriplatsen.

Kultur: 4/5 poäng

Petriplatsen är en historisk plats som funnits sedan 1100-talet, i marken finns gatstenar som markerar var den gamla Sankt Petri kyrkan stod. På platsen finns även en staty som avbildar Carl Von Linné.

Figur 6. Stapeldiagram som visar poängsättning av Petriplatsen. Diagram skapat av Ellinor Svensson, 2023.

Figur 5 Rörelse genom Petriplatsen. Foto av Ellinor Svensson, 2023

Figur 7. Staty av Carl Von Linné blickar ut över Petriplatsen och dess omgivning. Foto av Ellinor Svensson, 2023.

Sammanfattningsvis kan Petriplatsen med utgångspunkt i ovan konstaterad poängsättning anses innehålla karaktärerna *centrum* och *kultur* då dessa karaktärer uppnått medelvärden på 2,5 poäng eller högre.

5.2.1 Observationer av Petriplatsen

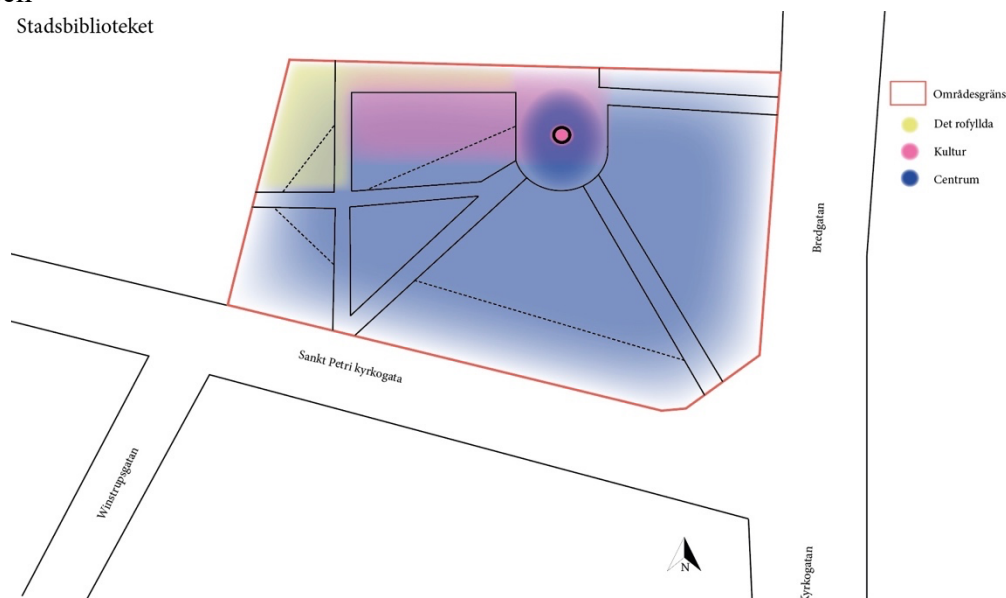
Utifrån de observationer som gjorts baserade på Grahn's åtta parkkaraktärer är vår upplevelse av Petriplatsen att den är trygg att befinna sig på samtidigt som det är mycket människor i rörelse på grund av det centrala läget. Vid ankomst till platsen hördes fågelkvitter, men ljudet avbröts snabbt av förbipasserande bilar och bussar. Både Sankt Petri Kyrkogata och Bredgatan är hårt trafikerade gator vilket bidrar till en hög ljudvolym på platsen. Ljudvolymen i

kombination med antalet människor i rörelse gör att platsen inte uppfyller känslan av karaktären *det rofyllda*. Petriplatsens vegetation är väl strukturerad och innehåller fåtalet perenner och häckar. Däremot är variationen av trädarter god i relation till platsens storlek och funktion, detta uppfyller dock inte de kriterier som krävs för att platsen ska uppfattas som karaktärerna *det vilda* eller *artrikedom och variation*. Vidare är Petriplatsen en liten och öppen yta och har vägar samt byggnader tätt inpå vilket hindrar känslan av *rymd*, platsen är dock lätt att färdas genom på dess strukturerade stigar. Vid vistelse inne på Petriplatsen är utsikten god på grund av det låga antalet buskar samt att de befintliga träden är höga och uppstammade. Platsen upplevs som skyddad och trygg på grund av de murar och staket som finns längst kanten i norr och väst, men detta bidrar till att platsen inte upplevs som karaktärerna *allmänning* eller *lustgården*. Petriplatsen erbjuder även flera sittmöjligheter längst stigarna och det är mycket folk i rörelse genom platsen, detta i kombination med platsens centrala läge och omkringliggande verksamheter stärker den sociala aspekten och karaktären *centrum*. *Kultur* på platsen är påtaglig eftersom statyn av Carl Von Linné är en samlingsplats då alla stigar leder hit. Däremot är historien om platsen och dess tid som kyrkogård inte påtaglig om individen inte har kännedom om platsens historia, då vi är medvetna om platsens historia var den svår att missa.

Sammanfattningsvis kan Petriplatsen ses som en plats där *centrum* och *kultur* är de mest framträdande karaktärerna, medan det finns fragment av övriga parkkaraktärer i olika grad. Således kan Petriplatsen inte ses som en restorativ plats eftersom karaktären *centrum* är den karaktär som är minst föredragen för stressade individer och kan även leda till en ökad stressnivå. Parkkaraktären *kultur* är inte direkt kopplad till stress varken i positiv eller negativ bemärkelse och är generellt sett en av de mindre föredragna karaktärerna. Däremot är *kultur* betydande men inte avgörande för Kaplan, Kaplan och Ryans (1998) känsla av *sammanhang*, *att komma bort* samt *fascination*.

5.2.2 Visuell analys Petriplatsen

Den visuella analysen har upprättats i syfte att utgöra visuellt komplement till de observationer som gjorts vid platsbesöken. Den visuella analysen illustrerar de karaktärer som vi upplevde på platsen samt deras geografiska placering och är inte direkt kopplad till checklistans poängsättning. De upplevda karaktärerna saknar skarpa gränser och överlappar vissa gånger varandra, vilket resulterat i analysens visuella uttryck.

Figur 8. Analysen visar de karaktärer som identifierats utifrån observationer samt på vilken geografisk del av platsen de har identifierats på. Analys skapad av Ellinor Svensson & Linnéa Thorstensson, 2023.

5.3 Rundelsparken

Det rofyllda: 3.75/5 poäng

Rundelsparken är en tyst och lugn plats, de omkringliggande vägarna är mildt trafikerade och bidrar inte med störande ljud. Platsen är ren och städad och erbjuder avskilda sittplatser med utsikt både in mot parken samt ut mot omkringliggande byggnader.

Det vilda: 1/5 poäng

Platsens lägre vegetation är tydligt avgränsad med kantskydd och en stor del av buskaget är formklippt, platsen saknar därmed vildvuxen vegetation och naturprägel. I parkens västra delar finns planteringar som bryter upp stigarna vilket gör att stigarna slingrar sig fram.

Artrikedom och variation: 2/5 poäng

Platsen har en god variation av vegetation i förhållande till sin storlek, där finns gamla träd, lägre buskbestånd och perennrabatter samt en variation av vintergröna växter och tidigblommande buskar.

Rymd: 2.6/5 poäng

Rundelsparken omges av byggnader samt vägar. Det är lätt att färdas genom parken på de anlagda stigarna och parken omringas av en enhetlig formklippt häck.

Allmänningen: 2.5/5 poäng

Inne i parken är utsikten god med ett fåtal buskar som skymmer sikten i vissa riktningar. Parken har öppna gräsytor med möjlighet till samling för aktiviteter.

Lustgården: 4.75/5 poäng

I parkens östra delar finns det klippta gräsytor medan det i väst finns lekutrustning samt en boulebana och sittmöjligheter. Parken är insynsskyddad av formklippta häckar från Snapperupsgatan och Rundelsgatan. I nordost är platsen omgärdad av ett flerfamiljshus.

Centrum: 2.8/5 poäng

I Rundelsparken finns det god tillgång till olika sittmöjligheter. På andra sidan Rundelsgatan finns verksamheter i form av olika affärer. På platsen finns det människor i rörelse.

Figur 9. Rörelse genom Rundelsparken. Foto av Linnéa Thorstensson, 2023.

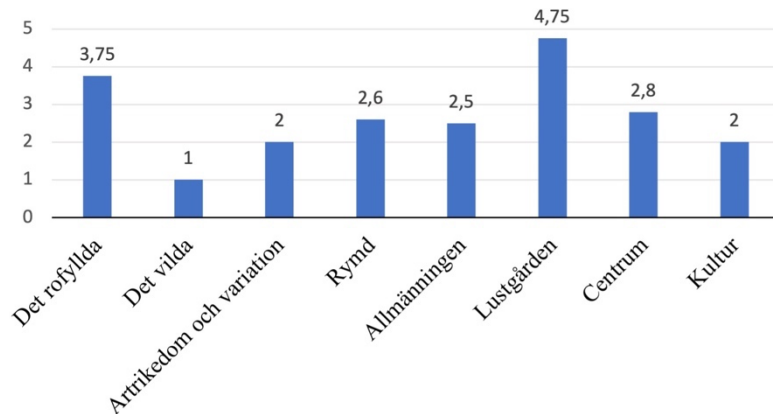
Figur 10. Överblick över Rundelsparken och dess gamla träd. Foto av Ellinor Svensson, 2023.

Figur 11. Sittmöjligheter med utsikt över Rundelsparken. Foto av Ellinor Svensson, 2023.

Kultur: 2/5 poäng

I kanten norr om Rundelsparken står en minnessten rest till minne av bagarkårens bildande i Malmö och avbildar sädeskornt, brödets grund.

Figur 12. Stapeldiagram som visar poängsättning av Rundelsparken. Diagram skapat av Ellinor Svensson, 2023.

Figur 13. Lekplats i Rundelsparken. Foto av Linnéa Thorstensson, 2023.

Sammanfattningsvis kan Rundelsparken med utgångspunkt i ovan konstaterad poängsättning anses innehålla karaktärer *det rofyllda*, *rymd*, *allmänningen*, *lustgården* och *centrum* då dessa karaktärer uppnått medelvärden på 2,5 poäng eller högre.

5.3.1 Observationer av Rundelsparken

Utifrån de observationer som gjorts baserade på Grahns åtta parkkaraktärer är vår upplevelse av Rundelsparken att det är en behaglig plats att befinna sig på och det känns som en grön oas i den annars hårdgjorda staden. Parken är ren och städad utan klotter och upplevs som en trygg plats att befinna sig på. Parkens storlek och läge bidrar även till den trygga känslan som upplevs, och därav ses parken innehålla karaktären *det rofyllda*. Rundelsparkens vegetation är väl strukturerad med formklippta häckar och planteringar med kantskydd runt om vilket bidrar till att platsen saknar naturprägel och därmed också karaktären *det vilda*. Däremot är variationen på vegetation god då det finns olika buskar, perenner och träd, detta anses dock inte tillräckligt för att uppfylla kriterierna för karaktären *artrikedom och variation* eftersom vegetationen inte väcker en nyfikenhet.

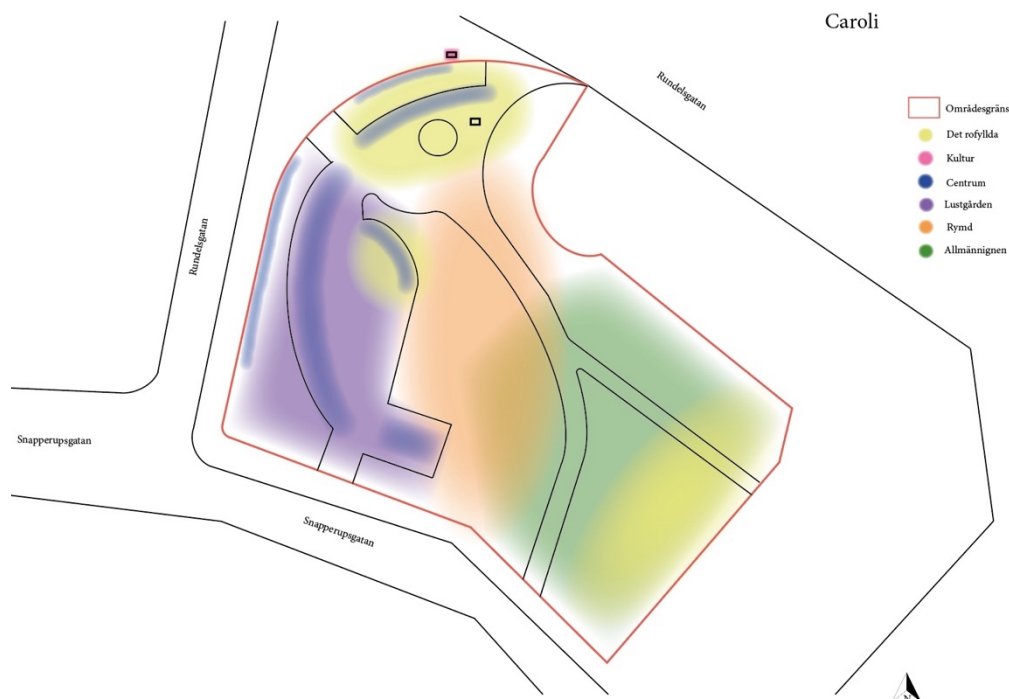
Rundelsparken ger besökare möjligheten att komma bort från vardagen trots platsens begränsade yta, parken är lätt att färdas genom men ger även möjlighet till att stanna upp och pausa på någon av de sittmöjligheter som platsen erbjuder. Ett enhetligt uttryck i vegetationen skapas främst av formklippta häckar som binder samman parken, detta i kombination med de höga trädkronorna bidrar till en känsla av karaktären *rymd*. De öppna gräsytorerna i öst inbjuder till olika aktiviteter tillsammans med lekutrustning och boulebana i parkens västra delar. Platsen är omgärdad av ett flerbetalshus i nordost med insyn mot parken, i övrigt är parken omgärdad av formklippta häckar vilket bidrar till att parken är insynsskyddad från gatorna. Sikten inne i parken är god med ett fåtal buskar och träd som bryter siktlinjer på platsen, detta leder till att parken upplevs som skyddad och trygg och således upplevs även karaktärerna *allmänningen*

och *lustgården*. Vidare erbjuder Rundelsparken många sittmöjligheter både för lugna och sociala sammanhang samtidigt som det finns utrymme för andra aktiviteter, detta i samband med de människor som rör sig genom parken stärker den sociala aspekten och därmed även karaktären *centrum*. Karaktären *kultur* är på platsen inte speciellt påtaglig, minnesstenen för sädeskorvet står precis utanför parken men är inte så iögonfallande att den drar till sig mycket uppmärksamhet.

Sammanfattningsvis kan Rundelsparken ses som en plats där framför allt karaktärerna *det rofyllda* och *lustgården* upplevs, men även karaktärerna *rymd*, *allmänningen* och *centrum* är framträdande i parken. Resterande karaktärer upplevs i en lägre grad. Rundelsparken kan således ses som restorativ eftersom parken innehåller karaktären *lustgården* som är en av de två mest föredragna karaktärerna för stressade individer. Vidare upplevs även *det rofyllda* och *rymd* på platsen vilket är de karaktärer som generellt föredras. Rundelsparken innehåller även karaktären *centrum* (2.8/5 poäng) vilket kan tolkas sänka platsens restorativa värden, dock identifieras karaktären i relativt låg grad på Rundelsparken jämfört med på Petriplatsen (där *centrum* fått 3.6/5 poäng). Att Rundelsparken är en restorativ miljö stärks av Kaplan, Kaplan och Ryans (1998) konstaterande om att upplevelsen av *rymd* är en av de viktigaste komponenterna för att uppnå en restorativ miljö.

5.3.2 Visuell analys Rundelsparken

Den visuella analysen har upprättats i syfte att utgöra visuellt komplement till de observationer som gjorts vid platsbesöken. Den visuella analysen illustrerar de karaktärer som vi upplevde på platsen samt deras geografiska placering och är inte direkt kopplad till checklistans poängsättning. De upplevda karaktärerna saknar skarpa gränser och överlappar vissa gånger varandra, vilket resulterat i analysens visuella uttryck.

Figur 14. Analysen visar de karaktärer som identifierats utifrån observationer samt på vilken geografisk del av platsen de har identifierats på. Analys skapad av Ellinor Svensson & Linnéa Thorstensson, 2023.

6. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras och tolkas det resultat som studien genererat med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar. Avsnittet inleds med en diskussion om Malmö stad och Lunds kommuns förhållningssätt till små urbana grönytor i staden för att sedan leda vidare till resonemang om de svårigheter vi identifieras med tillämpningen av Grahns åtta parkkaraktärer som analysmetod. Därefter diskuteras storleken och kvalitets betydelse relaterat till varandra och restaurativa miljöer. Avsnittet avslutas med en diskussion om psykisk hälsa följt av en framtidsspaning.

6.1 Lund och Malmö

I Lunds kommuns (2020) grönprogram läggs stort fokus på biologisk mångfald och ekosystemtjänster, grönprogrammets strategi handlar om att binda samman grönytor samt skapa och utveckla gröna stråk. Strategin fokuserar inte på stadskärnan utan på de områden utanför de mest centrala delarna, samtidigt är vår uppfattning att det är i stadskärnan som bristen på grönyta och speciellt varierad grönyta är som störst. Petriplatsen kan utifrån resultatet av denna studie inte räknas som en restaurativ plats men stämmer trots detta överens med Lunds kommuns (2020) mål om ett varierat utbud av grönyta i staden sett ur ett större perspektiv. Inom stadskärnan ger Petriplatsen upphov till ett monotont uttryck av grönytor då många av de ytor som Lunds kommun (2020) definierar som grönytor, enligt vår uppfattning, är av liknande utformning med mycket hårdgjord yta i kombination av träd.

Lunds kommun (2020) visar olika typer av parker på en karta och därigenom en kategorisering av olika typer av grönytor. Denna kategorisering kan ifrågasättas då platser såsom det närliggande Clemenstorget (se figur. 1) går under kategorin centumpark trots att det är ett hårdgjort torg med träd. På grund av Lunds kommuns (2020) kategorisering framställs dessa hårdgjorda platser som bostadsnära natur vilket vi anser missvisande eftersom de är just hårdgjorda. Vår uppfattning är att Lunds kommuns kategorisering av grönområden kan upplevas snäv och därför missvisande, detta eftersom kategoriseringen kan tolkas som att staden utgörs av en lägre andel hårdgjord yta än vad som faktiskt är fallet. Därför anser vi att det hade varit fördelaktigt med en annan typ eller mer detaljerad kategorisering för att lyfta en mer sanningsenlig bild av stadens små offentliga urbana grönytor.

I Malmö stads (2003) grönplan läggs genomgående stort fokus på grön planering i stadens utbyggnadsområden samt att ett övergripande mål för kommunen är att öka den totala ytan grön mark. Det nämns även att en god närbarhet till bostadsnära natur ska prioriteras för alla stadens invånare samt att omfattande satsningar behöver göras för att rusta upp befintliga grönytor (Malmö stad 2003). Rundelsparken som varit objekt för denna studie ligger inte i något av Malmö stads utbyggnadsområde utan tillhör området Innerstaden centrum vilket innebär mindre fokus i stadens grönplan. Det finns strategier och uttryckta mål om att omfattande satsningar för upprustning behöver ske men då varken tillvägagångssätt eller platser/områden där detta ska genomföras finns beskrivet identifierar vi här en risk att detta ej genomförs. Vidare kan målet om att öka kommunens totala yta grön mark ses som ytterst problematisk och rent av

icke applicerbart för området Innerstaden centrum. Området ligger, som namnet antyder, mitt i den täta centrala staden där konkurrensen för markanvändningen antingen är hög eller där marken redan är bebyggd. Anläggandet av mer grönyta i detta område tolkar vi således som mycket svårt att genomföra. Nämnvärt i denna diskussion är att vår upplevelse av Rundelparken är att den är i gott skick där det upplevs som att skötseln är högt prioriterad. En omfattande upprustning av platsen genomfördes år 2000 där bland annat minnesstenen av ett sädeskorn restes (Sten Grönberg 2017). Sammanfattningsvis drar vi slutsatsen att trots bristen av grön mark i Innerstaden centrum så utgör Rundelparken viktig bostadsnära natur för många invånare med dess restaurativa funktion.

Ytterligare en nämnvärd aspekt att reflektera kring i sammanhanget är de styrdokument som utgör faktagrund i denna uppsats, framförallt relaterat till åldern på grönplanen för Malmö stad (2003). Reflektionen vi har gjort i samband med målet att finna så relevant och aktuell information som möjligt, är om innehållet i detta styrdokument kan anses aktuellt. Efter kontakt med Edit Stormwalther på Malmö stad som bekräftat att denna version av grönplanen är den senaste och således det stöd som kommunen arbetar utifrån, har vi även valt att göra det i denna uppsats. Andra styrdokument om grön planering som Malmö stad arbetar utifrån är trädstrategin från år 2005 samt en nyare version av denna från år 2018, dock är inte trädstrategi 2018 politiskt antagen än och utgör därför inget officiellt styrdokument inom kommunen enligt Edit Stormwalther. Vi har valt att inte arbeta med kommunens trädstrategi i denna uppsats då den främst fokuserar på träd i staden vilket har ansetts som en för snäv ram i detta arbete. Vår bedömning är att det hade varit önskvärt för oss med nyare dokument än grönplanen då det hinner ske stora förändringar dels politiskt och dels utvecklingsmässigt i staden på 20 år. För kommunen hade det troligen varit fördelaktigt med mer uppdaterade styrdokument då det under de senaste 20 åren producerat mer kunskap och mer omfattande forskning samt medvetenhet om grönskans betydelse för människans psykiska hälsa och välbefinnande. De utmaningar som kommunen står inför idag som till exempel klimatförändringar och olika befolkningsfrågor är sannolikt inte samma som för 20 år sedan.

6.2 Svårigheter med tillämpning av Grahns åtta parkkaraktärer

Utifrån studiens resultat går det att utläsa att Grahns åtta parkkaraktärer i många fall överlappar varandra och fungerar som komplement till varandra, vi anser således att det blir svårt att identifiera var en karaktär slutar och en annan börjar. Berggren-Bärring och Grahn (1995) har i sina framtagna definitioner av parkkaraktärerna många kriterier som är samma för olika karaktärer, exempelvis har båda karaktärerna *centrum* och *kultur* kriteriet att området ska vara utsmyckat med blommor, statyer och fontäner. Vidare speglas detta i vår uppsats checklista då bland annat kriteriet att området ska ha naturprägel återfinns under karaktärerna *det vilda*, *artrikedom* och *variation* samt *rymd*. Detta kan leda till en viss förvirring samt otydlighet vad som faktiskt identifierar en karaktär då det inte finns en tydlig bild hur en viss karaktär ser ut eller upplevs. Vidare bidrar det till att användningen av Grahns åtta parkkaraktärer blir subjektiv då beskrivningen av karaktärerna lämnar utrymme för tolkning.

På grund av den utveckling som sker i samband med pågående forskning uppkommer det kontinuerligt nya beskrivningar och definitioner av de åtta parkkaraktärerna vilket ytterligare

bidrar till svårigheter till hur en karaktär definieras. Vidare har det bidragit till att det varit svårt att jämföra resultatet i olika studier då karaktärerna haft olika benämningar och definitioner. Karaktärerna har också sedan de först definierades bytt namn flertalet gånger (Grahns & Stigsdotter 2010), den karaktär som vi valt att benämna som *centrum* benämns bland annat som samvaro (Berggren-Bärring & Grahns 1995) samt *centrum/festen* (Stoltz et al. 2012). Begreppsförvirringen har bidragit till att användningen av de åtta parkkaraktärerna som verktyg vid analys av Petriplatsen och Rundelsparken försvårats då vi behövt göra egna bedömningar och graderingar av varje kriterium.

Mycket av forskningen vi använt tyder på att Grahns åtta parkkaraktärer framförallt är utformade och tänkta att tillämpas på större parker och grönområde än de som är mål för denna studie. Vi upplever att karaktärerna *artrikedom och variation* samt *det vilda* är svåra att uppnå på mindre grönytor såsom Petriplatsen och Rundelsparken. Exempelvis så skriver Stoltz et al. (2012) för att karaktären *rymd* ska upplevas på en plats bör denna vara minst 4 hektar. Ännu en viktig aspekt att diskutera är säsongen då denna studie utfördes och dess påverkan på resultatet. Denna studie utfördes under vinter/tidig vår 2023, en period med grått väder och begränsad grönska. Buskar och träd är mer framträdande när de har lövmassa, något de flesta träd och buskar inte hade under den period då undersökningen utfördes. Lövmassan kan bidra till en annan upplevelse av platsen och dess karaktärer gällande bland annat skydd och insyn, således anser vi att resultatet kunnat se annorlunda ut om studien utförts under en annan årstid. Slutligen bygger Grahns åtta parkkaraktärer på upplevelse och de karaktärer en individ upplever på en plats vilket betyder att resultatet kommer att variera beroende på vem som utför undersökningen då alla individer upplever en plats olika.

6.3 Storlek och kvalitet

Som Kaplan och Kaplan (2011) konstaterar så är inte en grönytas storlek avgörande för dess möjlighet att uppfylla restaurativa värden, en möjlig tolkning av studiens resultat är dock att grönytas fysiska storlek har inverkan på vilka karaktärer som kan identifieras. Karaktären *rymd* kan sägas vara den karaktär som har starkast koppling till ytans fysiska storlek. Resultatet visar att Rundelsparken har en känsla av karaktären *rymd*, en förklaring till detta kan vara den kontext som platsen återfinns i, det vill säga mitt i den täta hårdgjorda stadskärnan. Vidare menar vi att anledningen till att vi identifierade karaktären *rymd* i Rundelsparken kan bero på att platsanalyserna utgick från checklistan och dess kriterier, hade vi inte haft checklistan hade vi mest troligt inte identifierat denna karaktär på platsen på grund av att den fysiskt är liten. Detta stödjer tesen att Grahns åtta parkkaraktärer främst är tänkta att appliceras på större ytor. Vidare menar Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) att upplevelsen av natur (vilket kan jämföras med Grahns *det vilda*), upplevelsen av *rymd* och *fascination* (vilket kan jämföras med Grahns *rymd* samt *artrikedom och variation*) är mest väsentligt för att uppnå restaurativa miljöer. Relaterat till vår checklistas poängsättning identifieras varken karaktären *det vilda* eller karaktären *artrikedom och variation* i Rundelsparken vilket kan leda till frågesättning av Rundelsparkens restaurativa värden.

Det rofyllda, *rymd* samt *artrikedom och variation* är de karaktärer som kräver störst yta av de åtta parkkaraktärerna. Dock så kan små ytor ha restaurativa värden då de kvaliteter som krävs

för återhämtning inte är helt motsvarar de kvaliteter som kräver stora ytor. Rundelsparken innehåller *det rofyllda* samt *rymd* men saknar *artrikedom och variation* vilket således talar för Rundelsparken som en restorativ miljö. Denna slutsats stärks av att Rundelsparken även har karaktärerna *lustgården* och *allmänningen*. Vi menar att forskning inte anger hur många eller i hur stor utsträckning karaktärerna behöver återfinnas i en grönyta för att ha positiv påverkan på psykisk hälsa och välbefinnande vilket försvårar möjligheten att dra slutsatser om verkligheten.

6.4 Preferenser för restorativa miljöer

Kaplan, Kaplan och Ryans (1998) teori om uppmärksamhet innebär att desto mer naturlig en miljö upplevs desto större möjlighet har miljön att fungera restorativt med potential för mental återhämtning, detta eftersom *fascination* främst återfinns i denna typ av miljö. Naturlika inslag kan vara svårt få in i en urban kontext i små urbana grönytor där konkurrensen om mark är hög. Studiens resultat styrker detta då varken Petriplatsen eller Rundelsparken uppfyller kraven för att anses innehålla natur (Grahns karaktärer *det vilda*). Det kan även finnas motsättningar kring skötsel frågor och de krav som ställs på urbana grönytor så som till exempel trygghet, utseende och användning. Kaplan, Kaplan och Ryan (1998) utgår mer från individens känslor och preferenser än vad Grahns åtta parkkaraktärer gör i indelningen av kategorier/karaktärer. Kaplan, Kaplan och Ryans (1998) indelning är snävare vilket kan betyda att varje kategori/karaktär innefattar fler aspekter och således hade tolkningen av platserna kunnat se annorlunda ut.

Vår uppfattning är att små offentliga urbana grönytor skapar en möjlighet för en varierad struktur i staden där de gröna inslagen, beroende på dess kvaliteter, skapar förutsättningar för psykiskt välbefinnande för stadens invånare i form av bostadsnära natur. Fördelen med varierande grönytor där små grönytor ses som komplement till större parker och grönområden är att alla individer kan finna den plats som föredras i stunden beroende på vilket behov individen har. Individer är olika vilket innebär att dessa karaktärer är restorativa för många men inte för alla. Exempelvis anses karaktären *centrum* inte vara restorativt för majoriteten men det utesluter givetvis inte att vissa individer anser att en social miljö är restorativ. Stora parker och grönområden har troligen stor möjlighet att erbjuda många individer det som föredras men i den täta staden är det ofta mycket begränsade möjligheter att anlägga dessa typer av grönytor, vilket talar för vikten av inte försumma små offentliga urbana grönytor i planeringen av staden.

6.5 Framtiden

Vår förhoppning inför framtiden är att små offentliga urbana grönytor ska ses som viktiga element i den täta staden genom att fungera som komplement till större parker och grönområden samt att grå förtätning inte görs på bekostnad av grön förtätning. Små offentliga urbana grönytor har möjlighet att utgöra bostadsnära natur för stadens invånare med restorativa värden som främjar vårt psykiska välbefinnande och en god folkhälsa genom återhämtning från stress. För att detta ska vara möjligt anser vi att det är viktigt att grönytor prioriteras redan tidigt i planeringsskedet då det är svårt att anlägga nya när marken redan är bebyggd. Det handlar inte endast om kvantitet av grönytor i staden utan snarare om dess kvaliteter. För att detta ska vara

möjligt menar vi att det behövs vidare studier och forskning för att förstå upplevda karaktärer och hur de kan identifieras, utvecklas och underhållas. Det finns omfattande forskning som handlar om naturens välgörande effekter på vår psykiska hälsa och möjlighet till återhämtning men den är ännu begränsad gällande små urbana grönytors bidrag.

Lunds universitet planerar en upprustning av Petriplatsen, men när den kommer att ske är ännu inte bestämt. Målet är att förbättra sittmöjligheter och växtligheten på Petriplatsen samt skapa utrymme för stillsamhet i kombination med liv och rörelse (Olsson 2022). Om upprustningen kommer att resultera i höjda restaurativa värden på Petriplatsen är svårt att säga då målet är att skapa både en lugn och livlig plats på en liten yta, vilket eventuellt är svårt med tanke på platsens geografiska placering i staden och dess storlek. Att ägandet ligger hos Lunds universitet och inte hos Lunds kommun anser vi eventuellt kan vara fördelaktigt i detta fall då kommunens strategi fokuserar på att utveckla grönområden och gröna stråk utanför stadskärnan. Vår förhoppning är att en upprustning av Petriplatsen kan komma att bidra med en ny grön oas till centrala Lund med fler restaurativa värden.

Med utgångspunkt i Malmö stads grönplan (2003) samt översiktsplan (2018) bedömer vi att det trots de många år som gått sedan den blev politiskt antagen år 2003 finns en medvetenhet kring att omfattande satsningar och upprustningar behöver genomföras av nya och befintliga gröna miljöer i staden för att tillförsäkra invånarna en god tillgång till högkvalitativa gröna miljöer i form av bostadsnära natur. Förhoppningen inför framtiden och en ny grönplan för staden är att strategierna för att uppnå övergripande mål blir tydligare och mer detaljerade samt att gröna miljöers betydelse för människors psykiska hälsa lyfts fram. Att denna medvetenhet fanns redan år 2003 anser vi kan betyda att den är ännu större idag eftersom det miljöpsykologiska forskningsfältet växer. Detta till trots så ser vi en förhoppning i att fler studier produceras för att kunna bidra till konkreta verktyg användbara för stadsplanerare och landskapsarkitekter, framför allt med fokus på gestaltning och utformning av små offentliga urbana grönytor med hjälp av Grahns åtta parkkaraktärer.

6.6 Slutsatser

Sammanfattningsvis drar vi slutsatsen att storleken på en grönyta i urban kontext kan ha betydelse för karaktärerna men är inte av avgörande betydelse, detta eftersom små grönytor kan innehålla flera eller alla karaktärer om de är väl utformade. Ett avgörande element för att en liten offentlig urban grönyta ska anses främjande för psykiskt välbefinnande är vegetation. Vidare är en viktig förutsättning att grönytan har en god nåbarhet och fungerar som bostadsnära natur för stadens invånare med god tillgänglighet för vardagligt bruk. Om dessa förutsättningar finns har små offentliga urbana grönytor god potential att ha positiv inverkan på psykiskt välbefinnande och folkhälsa i stort. Således bör små offentliga urbana grönytor vara jämnt fördelade över staden för att verka som komplement till stora parker och grönområden samt ha ett egenvärde i form av restaurativ bostadsnära natur. Viktigt att ha i åtanke gällande arbetet kring små offentliga urbana grönytor är i vilket sammanhang platsen befinner sig, varje plats kräver en platsspecifik bedömning för att uppnå restaurativa värden.

Avslutningsvis kan små offentliga urbana grönytor givetvis inte ses som en lösning för den stigande psykiska ohälsan till följd av ökad urbanisering och förtätning samt konsekvenser som följer. Dock kan och bör det vara en strategi på vägen mot socialt hållbara städer.

Referenslista

Barton Jo & Pretty Jules (2010) What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? A multi-study analysis. *Environmental Science & Technology*, 44(10), 3947-3955. DOI: <https://pubs.acs.org/doi/pdf/10.1021/es903183r>

Berg, Per G. (2015). Fungerande täthet i framtidens städer. *Utemiljö*, 2015(2): 4-5.

Berggren-Bärring, Ann-Margrethe & Grahn, Patrik (1995). *Grönstrukturens betydelse för användningen: en jämförande studie av hur människor i barnstugor, skolor, föreningar, vårdinstitutioner m fl organisationer utnyttjar tre städers parkutbud*. Lic-avhandling. Rapport 95:3. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Boverket (2007a). *Bostadsnära natur - inspiration och vägledning* (2309-1215/2007)
Karlskrona: Boverket

Boverket (2007b). *Landskapets upplevelsevärden*. [<https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2007/landskapets-upplevelsevarden/>] Hämtad 2023-02-27.

Boverket (2020). *Ekosystemtjänster ger attraktiva och hållbara städer*. [<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/naturen/attraktivt/>] Hämtad: 2023-01-24.

Boverket (2022). *Forskning från SLU, landskapsarkitektur och miljöpsykologi*. [<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetsatt/vardens-miljoer/manniska-och-vardmiljo/evidens-och-kunskap/forskning-slu/>] Hämtad: 2023-01-23.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Folkhälsomyndigheten (2022). Vad är psykisk hälsa? [<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/vad-ar-psykisk-halsa/>] Hämtad: 2023-10-23.

Grahn, Patrik (2005). Om trädgårdsterapi och terapeutiska trädgårdar. I: Johansson, Maria, Küller, Marianne (red.) *Svensk miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Grahn, Patrik & Stigsdotter, Ulrika A (2003). Landscape planning and stress. *Urban Forestry & Urban Greening*. 2(1):1-18. DOI: <https://doi.org/10.1078/1618-8667-00019>

Grahn, Patrik & Stigsdotter, Ulrika K. (2010). The Relation Between Perceived Sensory Dimensions of Urban Green Space and Stress Restoration. *Landscape and Urban Planning*, 94 (3-4): 264-275. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2009.10.012>

Grönberg, Sten (2017). Rundelsgatan. [<http://stengronberg.se/sjalbo.htm>] Hämtad: 2023-02-21.

Gu, Jiaqi, Liu, Haixiao & Lu, Hong (2022). Can Even a Small Amount of Greenery Be Helpful in Reducing Stress? A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19 (16): 9778. DOI: 10.3390/ijerph19169778

Hansen, Anders (2011). Stadsbors hjärnor reagerar annorlunda på stress. *Läkartidningen*, 108 (36):1675. [<https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/nya-ron/2011/09/stadsbors-hjarnor-reagerar-annorlunda-pa-stress/>] Hämtad: 2023-02-27.

Hartig, Terry (2005). Teorier om restorativa miljöer- förr, nu och i framtiden. I: Johansson, Maria, Küller, Marianne (red.) *Svensk miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Höjer, Henrik (2020). Här växer megastäder fram. *Forskning & Framsteg*. [<https://fof.se/artikel/har-vaxer-megastader-fram/>] Hämtad: 2023-01-20.

Kaplan, Rachel (2001). The Nature of the View from Home: Psychological Benefits. *Environment and Behavior*. *Sage Journals*. 33(4): 475-607. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2009.10.012>

Kaplan, Rachel & Kapla, Stephen (2011). Well-being, Reasonableness, and the Natrual Environment. *Applied psychology: health and well-being*. 3(3):304-321. DOI: 10.1111/j.1758-0854.2011.01055.x

Kaplan, Rachel, Kaplan, Stephen & Ryan, Robert L. (1998). *With People in Mind: design and management of everyday nature*. Washington D.C: Island Press.

Lunds kommun (2020). *Grönprogram för Lunds kommun*. [<https://lund.se/download/18.534008331800299c7a9c5fc/1650440389926/Gr%C3%B6nprogram.pdf>] Hämtad: 2023-02-02.

Malmö stad (2003). *Grönplan för Malmö 2003*. Malmö: Gatukontoret.

Malmö stad (2018). *Översiktsplan för Malmö: (ÖP 2018: Planstrategi)*. Malmö: Gatukontoret, Stadsbyggnadskontoret, Fritidsförvaltningen & Fastighetskontoret.

Mellander, Charlotta (2014). *FN och utmaningar för världens städer*. [<https://ju.se/portal/vertikals/blogs/charlotta-mellander/bloggposter/2014-06-10-fn-och-utmaningar-for-varldens-stader.html>] Hämtad: 2023-01-19.

Nordh, Helena, Hartig, Terry, Hägerhäll, Caroline M & Fry, Georgia (2009). Components of small urban parks that predict the possibility for restoration. *Urban Forestry & Urban Greening*, 8 (4): 225-235. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2009.06.003>

Nord, Helena & Østby, Kjersti (2013). Pocket parks for people – A study of park design and use. *Urban Forestry & Urban Greening*. 12(1): 12-17. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.11.003>

Olsson, Jan (2022). LU rustar upp Petriplatsen. *LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN*. 2022(1): 10. [https://issuu.com/lundsuniversitet/docs/lum_1_2022] Hämtad: 2023-02-10.

Open Street Map (2023) *Rundelsparken*. [<https://www.openstreetmap.org/node/3718006005>] Hämtad: 2023-02-02.

Patel, Runa & Davdison, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Peschardt, Karin K. Schipperijn, Jesper & Stigsdotter, Ulrika K. (2012). Use of Small Public Urban Green Spaces (SPUGS). *Urban Forestry & Urban Greening*. 11(2): 235-244. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.04.002>

Peschardt Karin K. & Stigsdotter, Ulrika K. (2013) Associations between park characteristics and perceived restorativeness of small public urban green spaces. *Landscape and Urban Planning*. 112: 26-39. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2012.12.013>

SCB (2019). *Grönytor och grönområden i tätorter 2015*. Rapportserie 2019:1. Stockholm: SCB.

SCB (2015). Urbanisering – från land till stad. [<https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/>] Hämtad: 2023-01-24.

SLU (2021). *Verksamhetsberättelse 2020*. Alnarp: SLU, Institutionen för människa och samhälle.

Stoltz, Jonathan, Grahn, Patrik, Brundell-Freij, Karin, Björk, Jonas & Skärbäck, Erik (2012). *Malmöbors upplevelse av fem utemiljökaraktärer*. Rapportserie 2012:10. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Svenska FN-förbundet (2018). *MÅL 11: HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN*. [Informationsblad]. SNF Informationsmaterial Agenda 2030. Svenska FN-förbundet. [<https://fn.se/wp-content/uploads/2018/03/M%C3%A5l-11.pdf>] Hämtad: 2023-01-19

UN (2015). *Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*. (A/RES/70/1). New York: United Nations. [<https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>].

Bilaga 1

Det rofyllda	
Att området är tyst och lugnt, frånvaro av störande ljud	
Att området är rent och städat	
Att det känns tryggt att vara där	
Att där finns möjlighet att finna lugn och avskilda platser att uppehålla sig	

Det vilda	
Att det finns många djur och insekter med flera att utforska	
Att området har naturprägel	
Vildvuxen vegetation	
Känsla av mystik t.ex. ringlande stigar	

Artrikedom och variation	
Variation av träd, buskar och djur	
Att där finns många växter att studera	
Att området har naturprägel	
Vegetation som väcker nyfikenhet året om	

Rymd	
Att området upplevs stort och fritt	
Att området är lätt att färdas i	
Att området har naturprägel	

Möjlighet att "komma bort" från en stressig vardag	
Platsen upplevs som en helhet med enhetlig vegetation	

Allmänningen	
Öppet och utsikt utan skymmande träd eller buskar	
Att området har öppna och välfriserade gräsytor	
Att området har naturprägel	
Plats för samling för olika aktiviteter	

Lustgården	
Plats med lekutrustning	
Plats med träd, buskage och klippta gräsmattor	
Omgärdad och skyddad plats som upplevs trygg	
Insynsskydd	

Centrum	
Att det finns mycket folk och rörelse	
Att det finns sociala sittmöjligheter	
Att det finns utflyktsmål som t.ex. uteserveringar och kiosk	
Att det finns möjlighet för underhållning	
Utsmyckningar av blommor, statyer och fontäner	

Kultur	
Att området är utsmyckat med blommor, statyer och fontäner	
Kulturhistoriska lämningar från människan	

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.